

Converses amb Lluís M. Moncunill

Antoni Jordà Fernández

Setembre de 1990. Institut de Batxillerat Pons d'Icart, Tarragona. Inici de curs. No recordo amb precisió qui em va presentar Lluís M. Moncunill (però ho sospito: coneixia ja uns quants professors del centre, alguns des de feia molts anys). «Lluís és professor de català, però sap moltes coses.» Aquest «però», però, em va deixar ben intrigat. No és que els professors de català fossin uns ignorants, ans al contrari. La meua experiència docent als instituts de batxillerat on havia estat destinat amb anterioritat (l'Eugeni d'Ors, de Vilafranca del Penedès; i el Salvador Vilaseca, de Reus), em portava immediatament el record d'uns professors molt dedicats i motivats vocacionalment a l'ensenyament de la llengua i literatura catalanes. Això sí, amb una gran dosi de compromís personal que transformava la seva acció docent en una acció reivindicativa que, de vegades, podia desdibuixar o difuminar la seva professionalitat. Però, al cap i a la fi, feia només uns cursos que s'havia restaurat l'ús i aprenentatge oficials i acadèmicament reglats de la llengua catalana a l'ensenyament...

Crec recordar que aleshores en Lluís M. era secretari o sotssecretari del centre. La presentació fou correcta, sòbria, amb cert formalisme característic del que arriba de nou a un centre i va coneixent tots els que seran els seus companys. Però una vegada feta la presentació, vaig començar a lligar caps. Jo no coneixia personalment Lluís M. Moncunill, de fet, ni tan sols sabia que treballava en aquell institut. Però sí que coneixia la seva trajectòria personal i obra escrita. El primer contacte fou una lectura recomanada per Xavier Ricomà Vendrell, a finals dels anys setanta, que em va suggerir endinsar-me en la figura de Mn. Ramon Muntanyola. S'havia publicat feia poc temps una miscel·lània en memòria seva, i allí s'inclouïa una col·laboració molt treballada d'en Lluís M. sobre la relació del Dr. Carles Cardó amb Mn. Muntanyola.¹

¹ Lluís M. MONCUNILL CIRAC, «Muntanyola, deixeble i amic», *Miscel·lània Mossèn Ramon Muntanyola* (Vila-seca 1974), 337-351.

De fet, no era pas la primera aproximació d'en Lluís M. Moncunill a la figura del Dr. Cardó. Uns anys abans ja havia publicat a Valls, la vila nadiua de Lluís (i també de Cardó), una breu reflexió sobre l'obra cardoniana.² Reflexió, sigui dit de passada, que crec que no va ser entesa en el seu moment. Aquest treball va tenir continuïtat en altres aportacions i escrits³ que culminaren en la seva magnífica visió del Carles Cardó més incisiu, des del punt de vista polític i ciutadà.⁴

La meua etapa a l'Institut Pons d'Icart fou curta, un parell de cursos acadèmics solament. Però em van servir per copsar, a poc a poc, que la targeta de presentació que d'ell m'havien fet era realment veritat: sabia moltes coses, i les sabia bé. Les nostres primeres converses foren cordials, correctes, simples. De fet, era un tempteig aproximatiu i respectuós entre dues maneres de veure i entendre la vida: la meua, pragmàtica i, per tant, reflexiva; i la de Lluís, reflexiva i, per tant, pragmàtica. Però, ben pensat, podria ser perfectament a l'inrevés. La (única) diferència en aquesta formulació matemàtica, en la qual l'ordre dels factors no altera el producte, és que jo partia d'una anàlisi històrica de les conductes i comportament humanes amb relació a les normes (en el sentit que els grecs donaven a les seves *nomoi* i els romans al *ius*); i ell es basava en una prèvia i volguda necessitat d'interpel·lar-se sobre el contingut vital de la persona com a resultat de la seva creació *ex novo* per part del Creador.

La sala de professors de l'institut va ser el lloc improvisat de les primeres converses. La temàtica era molt variada i diversa, i normalment s'iniciaven a partir de les meves preguntes basades en la ignorància o desconeixement d'un tema que ens servia d'excusa o justificació per desenvolupar un tema o qüestió. No disposàvem de massa estones lliures (*tempus fugit*) i, per tant, moltes vegades la conversa quedava estroncada i ajornada fins un altre moment més propici. Els temes més habituals (però no pas els únics) de les trobades versaven sobre qüestions molt diverses. Sobre els pares de l'Església (la Patristica), m'adonava que essent com era ell un bon coneixedor dels textos i tenint una sòlida formació en llengües clàssiques, les seves afirmacions eren gairebé indiscutibles. Un altre punt de trobada era la Tarragona cristiana, i no em refereixo pas a la *magna obra* del mateix nom que Emili Morera i Llauredó va redactar a finals del segle XIX. El que ens motivava a conversar era la presència i la influència que el cristianisme havia tingut durant segles en la formació de Tarragona, i fins a quin punt aquesta presència havia condicionat la seva història.

² Lluís M. MONCUNILL CIRAC, «Llegint el Dr. Cardó», *Cultura*, núm. extraordinari (Valls 1971).

³ ——. «Tres pressupostos polítics en la doctrina de Carles Cardó», *Serra d'Or*, 209 (Barcelona 1977), 17-19. I així ha seguit amb diverses col·laboracions el 1984 (*Quaderns de Vilaniu*; *Serra d'Or*); 1991 (*El Pati*); 1994 (*Qüestions de Vida Cristiana*); 2001 (*Església de Tarragona*), etc.

⁴ Lluís M. MONCUNILL CIRAC, *A l'entorn de Carles Cardó. Diàleg d'exili amb Joan de Borbó, comte de Barcelona* (Valls, 2008), sense oblidar l'obra en col·laboració *Carles Cardó, un clàssic del pensament. Pòrtics de La Paraula Cristiana (1925-1936)*. Edició, presentació i notes a cura d'en Lluís M. Moncunill Cirac, Fructuós Moncunill Martí i Maria Martí Baiget (Valls, 2008).

Claustre de professors de l'Institut Pons d'Icart, de Tarragona, el curs 1993-94. (Foto: Arxiu familiar)

Els moments històrics per poder-ne reflexionar eren abundants. Per exemple, el primer cristianisme dels màrtirs tarragonins Frutuós, Eulogi i Auguri, als quals sempre portava present des de la seva etapa formativa al Seminari tarragoní quan anualment se'ls recordava *in situ* a l'amfiteatre, i als que anys després va dedicar una atenció especial amb el seu estudi rigorós de les actes martirials.⁵

També parlàvem de l'Església tarragonina en altres moments de la seva llarga història: durant el segle XVII i la guerra dels Segadors; al segle XX, abans, durant i després de la guerra de 1936 a 1939, etc. També ens atansàvem reflexivament sobre l'Església com institució pública: un altre gran tema de debat. Aquí hi entrava tot: el paper del Vaticà, del Papat, dels concilis, de les relacions de l'Església amb l'Estat. En moltes de les converses Roma hi era present, perquè Roma ha significat i significa molt en la vida d'en Lluís: en la seva etapa de formació eclesiàstica, en la seva atenta observació de l'entorn del conclave que elegí el papa Roncalli com a Joan XXIII, en les maneres de fer i formes d'actuar vaticanistes, tan subtils, tan desconegudes, tan

⁵ *Tarraco christiana: actes martirials dels sants Frutuós, Auguri i Eulogi.* (Text: Andreu Muñoz Melgar, Immaculada Teixell Navarro; traducció de les actes martirials del text llatí: Lluís M. Moncunill Cirac) (Tarragona, 2009).

lògiques en fi. Ah! Roma, *città aperta*, sempre amatent a la visita d'aquest vallenc que és, sens dubte, un dels seus millors *cicerone*.

Un altre dels temes o temàtiques que ens ocupaven eren qüestions cronològicament més recents. Per exemple, sobre la Tarragona d'avui i de demà, de les transformacions que vivia la ciutat en la dècada dels vuitanta del segle XX i de les que s'albiraven en un futur proper, com així fou. Quina era, si és que existia, la característica comuna o uniforme que caracteritzava Tarragona i els seus habitants? Jo sempre he dit (i ho he escrit, també) que Tarragona i la seva gent són el resultat acumulatiu i acomodatiu de moltes generacions que mai van donar res per perdut, ni tampoc per guanyat. Tot era susceptible d'aprofitar-se, de donar-li nous usos: les pedres de les muralles servien i han servit per a moltes coses en la seva història bimil·lenària. Així també les persones i les institucions (per exemple, l'Arquebisbat, o el municipi) que s'han adaptat i adequat en cada època a les circumstàncies de la millor (i de vegades també de la pitjor) manera possible. Aquesta visió historicista i també d'alguna manera determinista no era del tot compartida per la visió reflexiva i essencialista d'en Lluís M., que sempre em feia notar (amb encert, és clar) com en cada època passada, a cada moment singular, una o diferents persones havien capgirat, (si es pot dir així, el curs dels esdeveniments personals i col·lectius), donar com a resultat final el que avui coneixem com Història. Hi havia persones i personatges que eren objecte habitual de la nostra atenció; esmento només de passada alguns dels eclesiàstics: el canonge Girón de Rebolledo; el Dr. Carles Cardó; l'arquebisbe Vidal i Barraquer i els arquebisbes que el succeïren, en especial el cardenal Arriba y Castro (que demana a crits una biografia) i el Dr. Pont i Gol; el bisbe Borràs; el Dr. Salvador Rial; el Dr. Vives; Mn. Muntanyola; etc. Entre els personatges civils, molts, moltíssims pensadors, escriptors i polítics, d'abans i d'ara, també.

No sempre coincidíem en les nostres apreciacions, però he de reconèixer en favor seu que feia esforços considerables per apropar-se a la posició de l'altre contertulià, per comprendre el seu argument, per intercanviar punts de vista, per trobar espais de coincidència. Tanmateix, aquesta flexibilitat farcida de ductilitat es combinava amb un plantejament rigorós, pensat, meditat, poc donat a la improvisació: discutir amb Lluís M. Moncunill d'un tema que ell domina (i en domina molts!) obliga l'interlocutor, sortosament diria jo, a un exercici dur i continuat de diàleg d'arguments, rèpliques i contraarguments que aboquen a una reflexió profunda sobre els temes de debat. És com una gran partida mental d'escacs: cal saber amb antelació quins seran els nostres arguments en cada fase de la conversa, perquè, de ben segur, els haurem d'utilitzar a mesura que avanci la discussió. El resultat final és enriquidor: sempre, en cada conversa i diàleg, he après alguna cosa de les explicacions d'en Lluís M.

Si aquesta era la vessant parlada d'en Lluís, la faceta de la seva obra escrita és tant o més rigorosa. Fa uns anys (2008) em va fer l'honor de presentar el seu llibre més recent sobre el Dr. Cardó, abans esmentat. En aquell moment vaig dir, i ho mantinc: «[Lluís Moncunill] és meticulós i detallista, especialment en allò que diu i

A la Casa Canals de Tarragona, presentació del llibre: A l'entorn de Carles Cardó. Diàleg d'exili amb Joan de Borbó, comte de Barcelona, per A. Jordà, durant Festes de Santa Tecla, 2008. (Foto: Arxiu familiar)

encara més, que escriu: cada paraula té una significació determinada, i no pas altra, i per això cal estar ben atent al seu discurs, lògic i ben travat, en especial quan es tracten temes que ell domina.»

El mes de setembre de 1992 finalitzà la meua estada a l'Institut Pons d'Icart. Per casualitats de la (seva) vida personal i de la (meua) vida acadèmica, ens hem trobat més espaïadament en llocs diferents: jo sempre aprenent d'ell, de la seva gran cultura, del seu humanisme, de la seva sagacitat, de la seva reflexió permanent... Per motiu de la feina, seva i meua, no hem coincidit tant com abans, i per això enyoro les nostres converses que amb la més petita excusa i oportunitat repetim sempre que podem i quan els seus treballs de recerca li ho permeten.⁶

Han passat els anys, dues dècades per ser exactes, d'aquelles primeres converses. En aquest temps també he conegut i travat amistat amb Maria Martí, la seva esposa, que comparteix des de fa molts anys vida i inquietuds amb en Lluís M. També parlem de moltes coses, i de tant en tant observo com algun dels seus arguments i

⁶ El més recent: Lluís M. MONCUNILL CIRAC, *El Ball antic de la Candela a Valls dins la tradició dels balls populars parlats* (Valls, 2010).

Presentació d'El Ball antic de la Candela dins la tradició dels balls populars parlats, per Albert Palacín, 2010. (Foto: Arxiu familiar)

reflexions em recorda els que alguna vegada he sentit dir a Lluís, com si es tractés d'una perfecta simbiosi intel·lectual compartida i *pro indiviso*.

Bé, així és la vida, plena de sorpreses i records, de converses que continuen presents en el temps i segueixen indicant-nos el camí de l'esdevenidor.

Vila vermella de Prades, 25 d'agost de 2013, diada de Sant Lluís